

ОСНОВИ ПОЛІТИЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ УЧНІВ

Акіншева І.П.

Стаття висвітлює проблему політичної соціалізації учнів різного віку. Політична соціалізація особи пов'язана з входженням людини в політику, з засвоєнням нею пануючих в суспільстві ідей, політичних цінностей, норм політичної поведінки. Політична соціалізація завжди несе в собі два аспекти: перший – політична соціалізація, як засвоєння новим поколінням основоположних принципів існуючої політичної культури, закладених в традиціях країни; другий – набуття знань і досвіду, обумовленого конкретною дійсністю – в результаті хоч би й пасивної участі в різних формах життя. Необхідно зазначити, що більш ефективним, ніж закони в справі передачі політичного досвіду молоді, є загальноосвітня школа.

Ключові слова: соціалізація, політична соціалізація, політична культура, громадянське виховання.

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що стабільність і майбутнє держави залежать від її здатності відтворювати основні умови свого існування. Однією з таких умов є наявність відповідальних і активних громадян. Саме громадяни наповнюють змістом діяльність державного механізму. У демократичному суспільстві значущість цього фактора посилюється.

Необхідно зазначити, що проблема політичної соціалізації учнів різного віку є однією з найбільш важливих у процесі державотворення в Україні. Політична соціалізація особи пов'язана з входженням людини в політику, з засвоєнням нею пануючих в суспільстві ідей, політичних цінностей, норм політичної поведінки. Політична соціалізація завжди несе в собі два аспекти: перший – політична соціалізація, як засвоєння новим поколінням основоположних принципів існуючої політичної культури, закладених в традиціях країни; другий – набуття знань і досвіду, обумовленого конкретною дійсністю – в результаті хоч би й пасивної участі в різних формах життя. З політичного цих аспектів справедливо впливають і два процеси політичної соціалізації, діалектично між собою взаємопов'язані: 1) процес набуття і накопичення політичних поглядів, оцінок і знань; 2) відмова від того, що не відповідає дійсності.

Історичний досвід демонструє, що проблема інтеграції в суспільство справжніх громадян турбувала багатьох мислителів усіх часів і народів. У вітчизняній науці ця проблема розроблялась такими корифеями української наукової думки, як В.Антонович, С.Васильченко, Б.Грінченко, М.Грушевський, М.Драгоманов, А.Макаренко, С.Пелецький, І.Франко та ін. Серед сучасних педагогів і психологів різні аспекти цієї проблеми опрацюють М.Борисевич, О.Вишневецький, Д.Дорошенко, І.Зверева, П.Ігнатенко, Г.Касьянов, О.Коричук, О.Ковальчук, Н.Косарева, Л.Крицька, В.Москалець, В.Павленко, Ю.Руденко, С.Савченко, З.Сергійчук, М.Степанахович, Є.Сявакко, В.Поплужний, Г.Філіпчук, К.Чорна, П.Щербань та ін. Зазначена проблема стала предметом аналізу вчених близького (А.Беляєв, О.Газман, А.Гаязов, Т.Гусева, Ю.Танюхін, А.Фактор та ін.) та дальнього зарубіжжя (У.Баррей, Л.Колберг, П.Наторп та ін.).

Педагогічні аспекти організації освітнього простору в школі розглядаються в роботах Е.Бондаревської, В.Серікова (особоворієнтований підхід), В.Слободчикова (антропологічний), Л.Новікової, Н.Селіванової, І.Демакової (що розвиває особу), В.Риндак, Н.Туравець, Н.Боритко (що суб'єктно розвиває), Т.Власової (духовно орієнтований). Проблемам цивільної освіти і патріотичного виховання присвячені праці А.Беляєва, Л.Грегуля, А.Вищикова, М.Смоленського, Г.Суколенкової, а також концептуальні положення загальнодержавних нормативних документів: Закони України „Про освіту”, „Про вищу освіту”, Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті, Державна національна програма „Освіта” (Україна XXI століття), Концепція громадянського виховання в Україні, інформаційні й нормативні матеріали Міністерства освіти і науки України.

Мета даної статті – розкрити основи політичної соціалізації учнів на сучасному етапі.

Особливо значуща ця проблема на сучасному етапі, коли спостерігається тенденція негативного ставлення молодих людей до своєї країни, неприйняття громадянських норм і цінностей.

Значний інтерес до політичної соціалізації останнім часом зумовлений також тим, що відпрацьовані роками механізми традиційної соціалізації стали давати збій. У сучасному світі зростає масив десоціалізованих людей, розгортає свою потужність феномен аномії. Особливо поширена ця тенденція в молодіжних колах. Саме тому в умовах реформування нашого суспільства слід говорити не просто про соціалізацію учнів, а про політичну соціалізацію, яке є сукупністю багатьох напрямків та векторів соціалізації (громадянської, правової, екологічної, естетичної та ін.) і сприяє формуванню справжніх громадян своєї країни – шануючих, освічених, цілеспрямованих і діяльних. Політична соціалізація — засвоєння особою соціального й політичного досвіду шляхом включення її у політичну систему, в управління політичними процесами. Найважливішими результатами політичної соціалізації є політичні переконання, почуття, цінності й норми політичної діяльності, що роблять суспільство спроможним забезпечити збереження, модернізацію чи зміну політичного режиму [1].

Багато факторів впливають на перетворення індивідуума в повноцінного, активного громадянина. Серед них політична і законодавча система, соціальні інститути – сім'я і школа, засоби масової інформації. Усе це формує почуття громадянського обов'язку і політичної самопевності індивідуума в суспільстві.

Процес навчання соціальне прийнятій поведінки – політична соціалізація. Із цього процесу впливають відповідальні цінності, відносини, переконання та інші чинники, які формують ставлення людини до політичної системи. Ці фактори становлять ядро національної політичної культури.

Сучасні дослідження процесу політичної соціалізації, політичного змушнення індивідів у суспільстві виходять з концепції політичного характеру громадянства.

Кожне самостійне суспільство прагне виховати справжніх громадян, роз'яснюючи, прищеплюючи їм основні політичні цінності. Єдині переконання є основою для будівництва будь-якої держави. Тому державі не байдуже, як формуються політичні переконання її громадян. Мислителі класичних часів не переставали повторювати, що громадянське виховання – обов'язкова складова частина громадянськості. Воно розпочинається в дитинстві, з появлення основних цінностей суспільства, і триває все життя через знання і дотримання законів [2].

Більш ефективним, ніж закони в справі передачі політичного досвіду молоді, є загальноосвітня школа. Тому держава повинна здійснювати свій вплив через систему народної освіти на підрастаюче покоління до моменту повного формування його духовності, моральних принципів.

В початковій школі діти продовжують знайомство з системою влади, яка надана самою організацією учбового процесу (наприклад, чергуванням занять і перерв). Подібним чином діти навчаються приймати соціальний порядок. В школі діти дізнаються про державні символи, національних героїв, отримують уроки патріотизму. В середній школі пряма політична соціалізація здійснюється через спеціальні навчальні курси (історія, література, право, суспільствознавство), яка містить у собі певний політичний (ідеологічний) зміст, спрямований на виховання “толерантних” громадян, затребуваних цією політичною системою. Нарешті, багато політичних партій безпосередньо працюють з підлітками і створюють дитячі та молодіжні об'єднання. Необхідно зазначити, що формування політичної соціалізації повинно відбуватися в умовах освітньо – виховного простору загальноосвітньої школи. Тому що він дозволяє задіяти весь потенціал життєдіяльності загальноосвітньої школи – навчальну, клубно-гурткову, проектну діяльність, яка сприяє формуванню політичної соціалізації учнів [3, с. 52].

Чим вищий рівень освіти, тим вищий інтерес молоді до участі

в політиці. Адже існує прямий зв'язок між освітою, підготовкою молоді та усвідомлення нею факту впливу Уряду на розвиток індивідуума; інтересом молоді до політичного життя, обсягом і широтою знань та суджень про політику, бажанням обговорювати політику. Більш високий рівень освіти асоціюється зі зростанням віри у можливість участі в житті суспільства і зі зміцненням почуття впевненості в собі і віри в інших.

Зміст цінностей та ідея, які прищеплюються молодому поколінню, а також методи переконання в різних країнах різні. Необхідно лише врахувати, ще деколи програмні уроки менш ефективні, ніж існуюче оточення майбутнього громадянина – приклад учителя в становленні до демократії, історії нації, культури; висвітлення матеріалу в підручниках під відповідним кутом зору (або без нього); формальні щоденні ритуали, патріотичні пісні; позакласні заходи; дискусійні клуби; участь у самоврядуванні [4].

Соціалізація відбувається по-різному в сім'ях, які належать до різних верств суспільства. З поліпшенням становища в суспільстві посилюється інтерес сім'ї (і відповідно до дітей) до політики. Національні меншості, як правило, відчувають менше довіря до політики держави і менш упевнені в своїх можливостях як-небудь вплинути на неї. Сімейні відносини – також важливий фактор політичної соціалізації: стабільна, спокійна обстановка в сім'ї позитивно впливає на моральний розвиток майбутніх громадян, у той час коли сім'я, що розпадається, породжує, як правило, майбутніх „відчуженців” суспільства, які поступово перетворюються в антисоціальні елементи. Історія, філософія, соціологія і психологія переконливо доводять, що сім'я була і залишилася не-

минуною цінністю суспільства. Без сім'ї воно також може існувати. Але яке – нелюдське, жорстоке.

Значну роль у політичній соціалізації відіграють засоби масової інформації. Вони виконують функції соціальної комунікації, інформування і виховання, формування громадянських цінностей, створюють відповідний соціально-політичний клімат. Виділяються п'ять елементів масової комунікації: хто?, що?, як?, кому?, з яким ефектом?

У недемократичних державах телебачення, радіо, преса перебувають у власності держави і під її пильним контролем. Незважаючи на демократичні зміни, діяльність засобів масової інформації в нашому суспільстві зміцнюється дуже поволі. Це наслідок того, що суспільство втратило вектор руху. Щоб виправити становище, потрібно створити зовсім нову „мову” засобів масової інформації. Головне їх завдання сьогодні – захист нових, демократичних сил.

Таким чином, ми дійшли висновку, що можливості цілеспрямованого впливу на процес політичної соціалізації обмежені через велику кількість факторів стихійного характеру, що впливають на цей процес. В ході початкової освіти ми можемо лише закласти певні основи ідеологічного та емоційно-психологічного компонентів політичної свідомості та продовжувати цей процес у середній та вищій школі.

Подальші перспективи розробки даної проблеми полягають у вивченні основ політичної соціалізації учнів в структурі громадянського виховання загальноосвітніх навчальних закладів.

Література

1. Роль клубов молодых избирателей. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.age21.tu1.ru>. – Загол. з екрану. – Мова рос.
2. Політична соціалізація. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org>. – Загол. з екрану. – Мов укр.
3. Юрій М. Ф. Політологія / Михайло Федорович Юрій. – К.: Дакор, 2006. – С. 52
4. Загородній Ю. І. Політична соціалізація студентської молоді в Україні: досвід, тенденції, проблеми / Ю. І. Загородній, В. С. Куріло – К.: Генеза, 2004. – 220с.

Акиншева И.П.

Основы политической социализации учеников

Данная статья освещает проблему политической социализации учеников разного возраста. Политическая социализация личности связана с вхождением человека в политику, с усвоением ею господствующих в обществе идей, политических ценностей, норм политического поведения. Политическая социализация всегда несет в себе два аспекта: первый – политическая социализация, как усвоение новым поколением основополагающих принципов существующей политической культуры, заложенных в традициях страны; второй – приобретения знаний и опыта, обусловленного конкретной действительностью – в результате хотя бы и пассивного участия в разных формах жизни. Необходимо отметить, что эффективнее, чем законы в деле передачи политического опыта молодежи, является общеобразовательная школа.

Ключевые слова: социализация, политическая социализация, политическая культура, гражданское воспитание.

Akinsheva I.P.

Foundations of political socialization of pupils

The author of the article has considered the problem of political socialization of students of different age. Political socialization of presupposes two aspects: the very political socialization, as mastering of fundamental principles of existent political culture, captured in traditions of a country; second – acquisition of knowledge and experience, conditioned by the particular reality, – as a result even and passive participating in the different forms of life. It is necessary to mark that, the more effective the secondary school, than laws on provision of political experience to the youth.

Keywords: socialization, political socialization, political culture, civil education.